It-Tieni Taqsima — IMĦABBA

Karlu L-Kbir, Re' Tal-Franki U L-Art Imqaddsa

Il-kittieba tal-Istorja taż-żminijiet tal-qedem u, nistgħu ngħidu wkoll, dawn taż-żminijiet tal-lum, jitkellmu ta' sikwit fuq ħarsien u mhux ħardien (protettorat) ta' Karlu l-Kbir, Rè tal-Franki, fuq il-Palestina. Sa ftit tassnin ilu, fl-1926, fis-Sorija, il-magħruf kittieb Kleinglawaz, mar ifakkar għadd ta' ġrajjiet li minnhom donnu jidher, fid-dawl tiegħu kollu, dan il-ħarsien jew protettorat imsemmi mill-Kittieba ta' dari, u li donnu wieħed ma jistax ma jagħtix każhom. Għalhekk, hu ta' min jistaqsi:— Kien tabilħaqq veru protettorat fuq il-Palestina dak ta' Karlu l-Kbir? Kellu qatt Karlu l-Kbir xi mandat uffiċjali ta' ħarsien fuq l-Imkejjen Imqaddsa tal-Palestina?

Karlu, iben Pipinu ż-Żgħir, Rè tal-Franki, wara l-mewt ta' missieru (969) u wara wkoll dik ta' ħuh iż-żgħir Karlumannu (771), kien wiret is-saltna u ġie magħruf b'Rè Waħdieni tal-Franki. Għaqli u ta' rieda tajba, fuq l-eżempju ta' missieru Pipinu, li kien ħarbat u rebaħ 'il Longobardi għedewwa tal-Knisja, u radd lill-Knisja l-hekk imsejjaħ "**patrimonium Sancti Petri**", fittex li jżomm ħbiberija u rabta sħieħa mal-Papat, hekk, li fl-Għarb (oċċident) biż-żmien setgħet titwettaq dik iċ-ċiviltà ġdida nisranija, b'għamla ġdida ta' pulitka, ta' reliġjon u ta' kultura, imqanqlin b'ħeġġa u mmexxijin minn Karlu taħt il-ħarsien tal-Knisja u tal-Papat.

M'hemmx xi ngħidu: is-Sura u x-xbieha ta' Karlu l-Kbir, Rè tal-Franki, taħkem u togħla fuq il-ħajja u l-Istorja ta' żminijietu. Għall-ċirkusstanzi biżżejjed magħrufa fl-Istorja, imwaqqha l-ħakma tal-Longobardi fl-Italja u, mitluqha "**tanquam res derelicta**" l-ħakma u l-ħarsien mill-Imperaturi Biżantini, sovrani leġittmi tal-Italja, il-Knisja, li kellha tħares il-"**patronium Sancti Petri**" u minħabba l-karattru reliġjuż tagħha, minħabba l-għana u l-ġid li kellha lilha mħolli mill-Insara, waqa' fuqha, kif inhu naturali, il-piż iebes li tħares mill-ġuħ u mill-ħbit tal-għedewwa l-popolazzjoni, li minnha naqsu l-Imperaturi ta' Biżanzju: il-Papat, b'hekk, mingħajr ebda ħsieb ta' regħba u biż-żmien — "**sensim sine sensu**" — sab ruħu miżmum b'responsabbli u magħruf bħala l-protettur u d-difensur ta' Ruma u ta' l-Italja. U mhux, jewwilla, il-Papa Żakkarija (741-752) li jidher fl-Istorja, **bħala Sid id-Dukat Ruman,** li għamel il-paċi ma' Luitprandu (712-744) Rè tal-Longobardi? U mhux hekk ukoll kien ġara, meta fis-sena 752, ir-Rè Astolfu tal-Longobardi kien ħataf taħt idejh il-belt ta' Ravenna, u kien miexi għal fuq Ruma; u l-Imperatur ta' Biżanzju, telaq il-belt f'idejn l-għedewwa "**tamquam res derelicta?**"

Dawn il-ġrajjiet kollha twettqu ma' dwar is-sura politka-reliġjuża ta' Karlu l-Kbir li, misejjaħ u mitlub mill-Papa Adrijanu I (772-95), ġie fl-Italja, qered għal kollox is-setgħa tal-Longobardi u f'Ruma ġie ipproklamat "**Patricjus Romanorum**", li jfisser "**setgħa lir-Rè tal-Franki li jħares lil**

Ġdid Stat tal-Papiet mill-għedewwa ta' barra u mir-rewwixti ta' ġewwa, jekk jinħtieġ ukoll bl-armi". Din il-qagħda ta' ħbiberija bejn il-Papat u r-Rejiet Karolingi aktar żdiedet u ssaħħet meta, kif miet Papa Adrijanu I u ġie maħtur Papa Ljuni III (795-816) kien qam tixwix kbir u rewwixta kontra l-Papa waqt proċessjoni u ġie maqbud u magħluq f'monasterju. Meħlus il-Papa, baqa' sejjer dritt fil-kamp ta' Karlu l-Kbir; dan bagħtu f'Ruma mħares minn żewġt isqfijiet. Sena wara Karlu mar hu nnifsu Ruma għal festa tal-Milied, u f'dak il-lejl mqaddes, tas-sena 800, fit-tmiem tal-funzjoni, quddiem il-kbarat franki u rumani, Papa Ljuni III iqiegħed kuruna tad-deheb fuq ras Karlu, waqt li jipproklamah **"IMPERATUR TAS-SAGRU IMPERU RUMAN".**

Din il-kbira ġrajja ħolqot fehmiet ġodda u xeħtet is-sisien ta' qagħdiet ġodda fil-ħwejjeġ. Kif kienu jifmhu dak iż-żmien, din il-ġrajja kienet tfisser, il-qawmien mill-ġdid tal-Imperu ta' l-Oċċident imwaqqa' fl-476, hekk imma, li fil-ġdid Imperatur kienet tidher l-Għola Setgħa ta' ħarsien għall-Insara, b'qagħda għolja fuq kollha il-Prinċpijiet insara b'difiża għal dak li hu tal-Knisja. L-Imperatur kellu jkun il-Protettur u d-Difensur tal-Papa li jħarsu mill-għedewwa barranin u ġewwenin.

B'danakollu, l-Imperatur Biżantin ma tilifx setgħetu jew ġie mwaqqa' minn ġieħu ta' Imperatur; f'dak iż-żmien l-idea tal-għaqda tal-Imperu kienet għadha wisq sħieħa u ebda ħjiel ma kien hemm ta' firda bejn ix-Xerq u l-Għarb, bejn l-Orjent u l-Oċċident.

Minn dan li għedna jidher biżżejjed sewwa li Karlu, Imperatur tal-Franki, bis-saħħa tat-titlu l-ġdid "Imperatur tas-Sagru Imperu Ruman" lilu mogħti mill-Papa III, ma kiseb ebda mandat li għandu jħares l-Art Imqaddsa, li kienet taħt il-ħakma tal-Imperu ta' Biżanzju. Kif jidher, iżda, bejn is-snin 797 u 808, kien hemm ħbiberija sewwa bejn Karlu l-Kbir u l-Kaliffa er-Raxid, fejn jidher sewwa l-ewwel il-Patrijarka ta' Ġerusalemm Ġorġi, u warajh Tumas jagħtu xejra reliġjuża l-għamil ta' Karlu ma' l-Art Imqaddsa. M'għandniex imma, nagħtu każ ħafna għal din il-ħbiberija, li ma kienet xejn ħaġa ġdida: ġa Pipinu kellu din is-sura ta' ħbiberija mal-kaliffa Abu-Gabar El-Mansur.

Karlu l-Kbir jibgħat Ambaxxata

Fis-sena 797, Karlu l-Kbir, wara 32 sena ta' skiet u, waqt li fehem jaqbad mill-ġdid, ir-relazzjonijiet ta' missieru Pipinu, kien bagħat lill-Kalif ta' Bagdad, Harun Er-Raxid ambaxxata magħmula minn żewġt irġiel Franki, Lanfridu u Siġismundu u minn wieħed Lhudi, jismu Iżakk, bħala interpreti. Dnub! . . . ma nafux sewwa x'kien il-għan ta' din l-ambaxxata, naħsbu imma li kien dak li jikseb iljunfant, li f'dak iż-żmien ftit u xejn kont issib kif trid, għax ftit kien magħruf. Mill-bqija, hi ħaġa ħafna tqila li wieħed idaħħal f'moħħu, li l-għan ta' dik l-ambaxxata kien biss dak li jikseb l-iljunfant meta wieħed iġib quddiem għajnejh li f'dak iż-żmien ħafna pellegrini kienu jiġu maqbudin, misruqin u msawtin mill-ħallelin u mill-briganti. U ta' min jifhem, li għalhekk, li r-Rè Karlu ma naqasx jitlob lill-Kaliffa xi ftit tal-ħarsien biex jistgħu jitwettqu iżjed il-pellegrinaġġi, li kienu hekk għal qalb ta' l-Insara.

Imġieba tal-Patrijarka mar-Rè Karlu

Il-Patrijarka ta' Ġerusalemm Ġorġi, waqt li nqeda bl-ambaxxaturi mibgħutin minn Karlu, Ġorġi ħaseb li tkun

ħaġa xierqa u ta' ġieħ jekk jibgħat lil Karlu l-Kbir il-Barka u xi relikwji qaddisa. U hawn Karlu bagħat fix-Xerq, u sewwasew f'Ġerusalemm lill-Qassis Żakkarija b'għotiet (rigali) għall-Qabar ta' Kristu.

Ġara mbagħad, li fis-sena 808, waqt li Karlu l-Kbir kien jinsab f'Ruma, sab li wasal hemm ukoll il-Qassis Żakkarija, imsieħeb ma' żewġ reliġjużi oħra: patri benedittin ta' l-Għolja taż-Żebbuġ u raheb ieħor tal-monasterju ta' San Saba, li kellhom f'idejhom għotiet għas-Santwarji imqaddsa ta' Ġerusalemm.

Dawk l-għotiet kienu: "l-imfietaħ tal-Qabar ta' Kristu, tal-Kalvarju, tal-Belt Imqaddsa u tal-Għolja taż-Żebbuġ (l-Olivetu?), bl-istandard ta' Ġerusalemm". X'ifissru dawk ir-relikwji li Ġorġi l-Patrijarka bagħat lil Karlu l-Kbir nafuh minn dak stess li kien għamel Papa Ljuni III ma' l-istess Karu, fis-sena 795: Papa Ljuni III kien bagħat l-imfietaħ tal-Kunfessjoni ta' San Pietru u l-istandard ta' Ruma. Dawn il-ħwejjeġ iżda, ma kienux ħaġ'oħra ħlief **egħliem** ta' ħarsien, **simbolu** ta' protettorat. Jidher sew, li l-Patrijarka Ġorġi, billi ġa jaf dak li kien ġara Ruma, ma riedx jibqa' lura! . . . M'għandniex xi ngħidu, din l-għotja ta' **għelm** ta' ħarsien, sar mhux ftit taħdit fl-Għarb (occident) u mbnew ħafna "kastelli in aria" fuq dan il-protettorat, li ma kienx ifisser ħaġ'oħra ħlief għelm jew simbolu.

L-Iljunfant

Fix-xahar ta' Ġunju tas-sena 801, waqt li Karlu l-Kbir kien sejjer lura fi Franza, x'ħin wasal ħdejn Ivrija u Vercelli, hemm isib tnejn min-nies b'irsulijiet għalih: wieħed f'isem il-Kalifa er-Raxid u l-ieħor mill-Emir ta' Kairwan, Ibrahim ben Aghlab, fejn dawn għarrfuh li "l-Ambaxxata tas-797 kienet marret tajjeb ħafna. Iżakk kien kiseb l-Iljunfant, imma t-tnejn min-nies -loarħ kienu mietu. Ir-Rè Karlu, imbaħgad, kien bagħat lin-nutar Erkanbald biex iġib l-Iljunfant u Iżakk sbarka fil-Ligurja, fil-marsa ta' Portu Veneri, f'Ottubru tat-801, u minn hemm għall-Aix fit-802. Dawn l-għotiet, rigali ta' Slaten, Rejjiet u x'naf jien, tal-Asja u ta' l-Afrika ma kienux ħaġ'oħra ħlief **egħliem** ta' ħbiberija, ta' sempliċi ħbiberija fost il-popli, għalkemm fl-Ewropa, aktarx, li jfissru xi ħaġ'aktar minn ħbiberija.

Ambaxxati mill-Patrijarka

Fix-xahar ta' Awissu 803 Karlu l-Kbir, waqt li kien jinsab f'Salz, fix-xerq ta' Franza, kien laqa' żewġt'Irħieb, mibgħutin mill-Patrijarka Ġorġi u li dawn baqgħu sejrin miegħu sal-Baviera, u ma telqux minn hemm qabel tliet xhur. Għalfejn kienu ġew dawn? X'kien il-għan tal-miġja tagħhom? Għaliex qagħdu hekk żmien u ġibdu hekk fit-tul? Sabu jewwilla xi tfixkil? Ma nafu sewwasew xejn fuq din il-ħaġa. Nafu iżda żgur, li telqet għax-xerq ambaxxata mill-Franki, immexxija minn ċertu Radbertu, u li din, qabel xejn, marret fuq il-Qabar ta' Kristu f'Ġerusalemm, imbagħad għaddiet għand il-Kalifa Harun u minn hawn marret lura lejn Venezja. Biss mill-Kittieb Eginhard (Vita Karoli, 16), li ġejna nafu b'din l-ambaxxata: **"mhux biss il-kalifa ġew mgħarrfa x-xewqat ta' Karlu l-Kbir, hu taħ dak kollu li talbu, u qiegħed taħt setgħetu l-Imkejjen Imqaddsa fejn ġrat u twettqet is-saħħa tal-bnedmin, u l-iżjed il-Qabar Imqaddes u fejn twettqet il-Qawma minn bejn l-Imwiet tas-Sid u Feddej tagħna".** U minn din il-ġrajja nibtet u ssawret it-

teorija tal-Ħarsien jew Protettorat ta' Karlu l-Kbir fuq l-Art Imqaddsa tal-Palestina.

Ambaxxata Mlaqqa'

Fis-sena 807, waslet għand Karlu l-Kbir ambaxxata mix-Xerq, magħmula minn wieħed ta' Ħarun R-Raxid, li kien jismu Abdallah u minn tnejn oħra tal-Patrijarka ta' Ġerusalemm? Tumas, li sar Patrijarka wara Ġorġi, wieħed li jismu Feliċ u l-ieħor, Abbati tal-Għolja taż-Żebbuġ, li jismu wkoll Ġorġi. Dawn ġiebu lil Karlu għotiet ħafna kbar: tinda u pezez tal-għażel ta' kbir ġmiel u siwi, ħarirjiet, fwejjaħ, kandilabri tal-bronż u arloġġ, makkaniku tal-bronż imdieheb, li meta jdoqq is-siegħat jidhru joħorġu Kavalieri minn 12-il tieqa, li mbagħad kienu jintgħalqu.

Il-Kommemoratorju

Din il-ħbiberija u l-fehma tajba taż-żewġ slaten kienet ta' ġid mhux ċkejken għall-Insara ta' l-Art Imqaddsa, kif nistgħu naraw mill-**Kommemoratorium de Casis Dei,** li hu lista tad-Djar Reliġjużi li f'dak iż-żmien kien hemm fil-Palestina. Dan il-Kommemoratorium inkiteb għal ħabta tas-sena 808 jew, kif irid Kleinglawaz, fis-sena 810, billi fih jissemmew "**elemosini li jintbagħtu Ġerusalemm għat-tiswija ta' knejjes**"; u dan jidher għandu x'jaqsam ħafna mal-Kommemoratorium. U tassew: id-dokument misjub fil-Biblioteka ta' Vjenna minn Giovanni Battista De Rossi, iċ-ċelebri arkijologu Ruman, jagħti lista tad-Djar Reliġjużi li jgħammru sabiex lil-hom tingħata għajnuna. F'dan id-dokument huma mfakkrin:— "**5 klawstrali fuq l-Għolja taż-Żebbuġ li jgħidu s-salmi bil-latin, u Sorijiet li jaqdu 'l Alla f'Qabar il-Mulej u li huma wlied l-Imperu ta' sidna Karlu, Nru. 17 u waħda spanjola klawstrali**". Fil-monasterju ta' Kossiba, bejn Ġerusalemm u Ġeriko, hemm bħala Rgħajjes Abbati, jismu LETU. U dawn il-latini ma humiex weħidhom, hekk li bejn Ġeriko u l-Ġordan, in-naħa ta' Khon-Netele, instab paviment tal-mużajk, ta' dak iż-żmien, k'kitba latina. — Kitba tgħid: "**Domine miserere**" (Ja Sidi, ħenn għalija); l-oħra, kienu jaħsbu li ġġib isem is-superjur ta' Kossiba, imma llum jaħsbu mod ieħor, għax tinqara hekk, skond B. Bagatti: "**Feci leto die lete**" (f'ċertu jum ferraħtu).

Snin wara, ir-Raheb Bernard, waqt żjara fil-Palestina, wasal f'Ġerusalemm: "**u konna milqugħin, igħid, fl-ospizju tal-glorjużiżmu imperatur Karlu, li fih jiġu milqugħin dawk kollha li, b'devozzjoni, imorru hemm u jitkellmu b'ilsien ruman. Fil-qrib hemm il-Knisja ta' Santa Marija, u biblioteka mill-aħjar imwaqqfa mill-istess imperatur, bi 12-il appartament, graden, siġar tal-għeneb, u ġnien kbir li jagħti għall-Wied ta' Ġosafat**".

Il-Filioque

Fis-sena 808, Karlu l-Kbir kien laqa' żewġ Franki li kienu għadhom kif waslu mill-Palestina. Dawn, waqt li kienu fuq l-Għolja taż-Żebbuġ kellhom tislita sħuna mal-Irħieb Griegi fuq il-kelma "FILIOQUE", li daħħlu fil-Kredu. Kien jinħtieġ li din il-ħaġa tiġi maqtugħa. Karlu, li kellu madwaru l-aqwa teologi ta' żminijietu, ġabarhom f'Aix f'Novembru 809, u flimkien magħhom qatagħha li "l-Papa Ljuni III għandu jħoll din il-kwistjoni". Milli jidher, Karlu ma riedx jindaħal fi kwistjonijiet dogmatiċi.

Sadanittant, fix-Xerq kien qed imut Harun Er-Raxid, u biex jinħatar is-

sultan ta' warajh sar ħafna tixwix u ġlied. U dan, milli jidher, kien ta' ħsara mhix ċkejkna għall-Insara. U sewwasew, għal din il-qagħda ġdida li nħolqot li, fl-1810, sar kliem fuq elemosini biex jintbagħtu Ġerusalemm.

Id-deskrizzjoni tal-Palestina magħmula mir-Raheb Bernardu, fl-1870, turina li sa dak iż-żmien il-qagħda fil-Palestina ma kinetx għal kollox imgħarqa.

TMIEM

IR-RABTA TAZ-ZWIEG FOST IL-MUSULMANI

(KIF JINHALL IZ-ZWIEG)

L-għalqa li minnha, f'din il-kitba tagħna, sejrin niġbru xi ntietef 'l hawn u 'l hemm, hi miżgħuda b'għolieq u xewk mill-aktar niggieża. Xi aħbarijiet għariba għalina, imwieldin fiċ-ċivili Ewropa, jagħfsulna qalbna u jimlew bin-niket u bil-ħasra, l-iżjed lil dawk in-nisa li jaqrawha u li jafu aktar iħossu; iżda jistgħu jiswew ukoll — aħna żguri — li jqanqluhom biex aktar jinġibdu, iħobbu u jistmaw dejjem iżjed id-don tal-Fidi, ta' dik il-Fidi, li refgħet u għolliet il-mara f'qadgħa daqs ir-raġel quddiem Alla u, għaldaqshekk, ukoll għall-aħħar ħlas li qatt ma jintemm.

Il-mara wkoll, daqs ir-raġel hi bint Alla. Ġiet maħluqa minnu sabiex tkun is-sieħba tar-raġel, li magħha jafda l-ħsus kollha ta' qalbu, il-faraġ fin-niket tiegħu fl-għar siegħat ta' ħajtu. Aħna l-Insara, imdorrijin inħarsu f'din il-ħlejqa bil-ħass tal-Fidi, narawha bħala Anġlu mogħti mn'Alla lir-raġel, li għandha missjoni x'taqdi, ġewwenija u tas-sema.

Meta mbagħad, il-mara ntrabtet mar-raġel biż-żwieġ. Oh! hawnhekk, aħna ma narawx iżjed fir-raġel u l-mara tnejn min-nies, imma sura waħda mingħajr firda, sura waħda, hekk li f'widnejna dejjem jidwu dawk il-kelmiet solenni u ħelwin ta' l-Imgħallem Divin *"Et erunt duo in carne una!"* Tnejn f'sura waħda! Dawn il-kelmiet, li aħna ma nfissrux biss kif idoqqu f'widnejna tal-ġisem, imma li nifhmu fihom ukoll tifsira morali, spiritwali; u għalhekk, juruna wkoll għaqda tal-qlub, tar-rieda; hekk, li